

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

Nr

5254

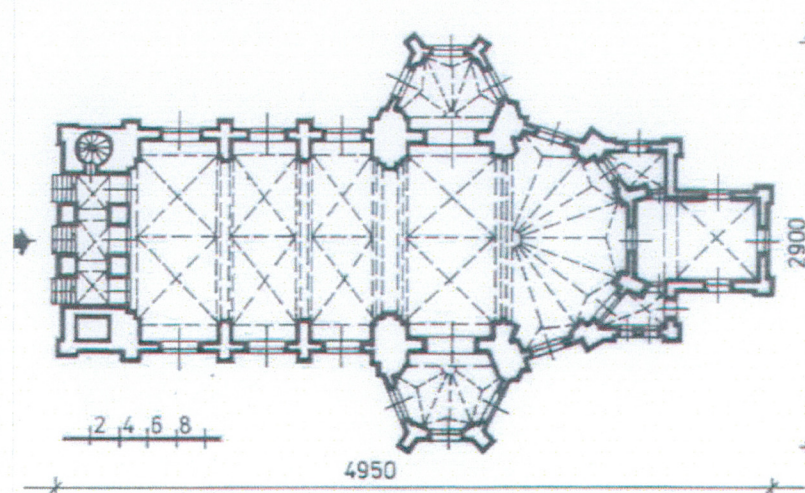
1. Obiekt

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY pw. ŚW. MARCINA z TOURS

2. Czas powstania

1832 r.,
1840-44 r.

3. Miejscowość

KRZESZOWICE

4. Adres

ul. Grunwaldzka 1

nr hipoteczny dz. ew. nr 946

5. Przynależność administracyjna

województwo: małopolskie

powiat: krakowski

gmina: Krzeszowice

6. Poprzednie nazwy miejscowości

j.w.

7. Przynależność administracyjna

przed 01.01.1999

województwo krakowskie

8. Właściciel i jego adres

**Parafia Rzymskokatolicka
pw. Św. Marcina**

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

A-262 decyzja z dnia 01.06.1971 r.

Historia parafii w Krzeszowicach sięga pocz. XIV w. Długosz w Liber beneficiorum podaje, że w Krzeszowicach istniał drewniany kościół i folwark plebański. Przypuszczalnie pierwsza świątynia w tym miejscu powstała w 1337 r. Obecny kościół murowany powstał w l. 1816 - 1844, z fundacji Artura i Zofii Potockich. W 1816 r. hr. Artur Potocki, właściciel dóbr w Krzeszowicach, zamówił u paryskich architektów Perciera i Fontaine'a projekt pałacu oraz kościoła, przewidzianego na mauzoleum rodowe. Zachowały się rzuty, elewacje, przekroje, widok perspektywiczny od zewnątrz i widok wnętrza. Projekt ze względów finansowych nie został jednak zrealizowany. Kolejny projekt został zlecony Karolowi Fryderykowi Schinkelowi (1781-1841), którego Potocki poznał za pośrednictwem polskiego arystokraty, hr. Atanazego Raczyńskiego, rezydującego w Berlinie. Latem 1823 r. do Krzeszowic przybył na polecenie Schinkla jego uczeń Ludwik Persius. Persius zapoznał się z pierwotnym projektem francuskich architektów, na którego podstawie Schinkel w 1823 r. przedstawił nowy projekt. Projekt w całości również nie doczekał się realizacji. Bryła kościoła zakładała bowiem konstrukcję dwupoziomową. Dolna kondygnacja miała stanowić mauzoleum Potockich. Do realizacji projektu doszło dopiero po śmierci hr. Potockiego (zm. w 1832 r.). W czerwcu 1832 r. do Krzeszowic przyjeżdża

Cd : Wkładka 1

Sytuacja: budynek położony pomiędzy rynkiem a zespołem pałacowym Potockim, na granicy parku miejskiego i zdrojowego. Oś podłużna na linii pd.-pn.

Konstrukcja i materiał: budynek murowany z cegły z kamiennym detałem z piaskowca. Ściany wzmocnione przyporami i filarami przyściennymi. Nawa, kaplice i prezbiterium nakryte sklepieniami krzyżowo-żebrowymi. W apsydzie i transepcie sklepienia promieniste. Wnętrze z podzielone na przęsła ostrołukowymi arkadami. Dach nad korpusem nawowym dwuspadowy, o konstrukcji więźby tradycyjnej, krokwiowo-płatwiowej, o niewielkim kącie nachylenia, kryty blachą.

Rzut: kościół jednonawowy z pozornym transeptem, na planie krzyża łacińskiego o krótkich, trójbocznie zamkniętych ramionach. Nawa trójprzęsłowa z przedsionkiem i chórem muzycznym, zakończona pięciobocznym, jednoprzęsłowym prezbiterium. Prezbiterium o szerokości korpusu nawowego. W ramionach transeptu dwie boczne, symetryczne kaplice. Kaplice zamknięte trójbocznie. Prezbiterium zakończone uskokowo prostokątną zakrystią z bocznymi trapezowymi przedsionkami. W podziemiach znajdują się grobowce Potockich.

Bryła: prosta, zwarta, o wertykalnych proporcjach, z dominującym korpusem nawowym i wieżami w części północnej. Wieże (dzwonnice) czworoboczne, nakryte ośmiobocznymi hełmami w formie ostrosłupów o smukłych proporcjach. Od strony wschodniej i zachodniej trójboczne kaplice o wysokości nawy głównej.

Elewacje: elewacja frontowa, południowa w okładzinie z regularnych, monolitycznych płyt z piaskowca, elewacje boczne ceglane, skonstrastowane z kamienną elewacją frontową. Elewacja frontowa dwukondygnacyjna, trójosiowa, symetryczna, zakończona trójkątnym szczytem, o szerokim kącie rozwarcia. W parterze wejście w formie trójarkadowego portyku. Arkady ostrołukowe, profilowane, ujęte w ozdobne beleczki. Nad arkadami na konsolach kamienne figury czterech Ewangelistów autorstwa Ferdynanda Kuhna. W osi środkowej rozeta z maswerkiem. Narożniki fasady flankowane płaskimi, prostymi lizenami. Lizeny zwieńczone pinaklami o prostokątnym przekroju z motywem ażurowej arkady i kolumnienek, zwieńczone krzyżami. Szczyt fasady obiega ażurowa attyka z kamienną balustradą. Na osi figura Michała Archanioła walczącego z szatanem. Po bokach fasady herby fundatorów: Pilawa Potockich i Korczak Branickich. Elewacje boczne korpusu nawowego trójosiowe, symetryczne, artykułowane przyporami. Okna ostrołukowe, dwudzielne, z profilowanymi ościeżami i kamiennymi maswerkami w formie trójliścia. Otwory okienne rozmieszczone symetrycznie po jednym w każdym przęśle. W oknach witraże. Analogicznie rozwiązane elewacje trójbocznych kaplic i prezbiterium. Elewacje zwieńczone arkadkowym gzymsem i ażurową attyką z motywem ostrołuku.

Wnętrze: jednoprzestrzenne, z wydzielonymi za pomocą ostrołukowych arkad przęsłami. Ściany artykułowane przyściennymi filarami. Przy filarach kamienne słupki o kapitelach z motywem stylizowanych liści. Na przedłużeniu nawy pięcioboczne prezbiterium i prostokątna zakrystia. W ramionach transeptu kaplice. Nawa z wydzielonym przedsionkiem. Chór z maswerkową balustradą, wsparty na dwóch międzyarkadowych filarach. W łukach arkad przedsionka płaskorzeźby autorstwa

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
8500 m ³	950 m ²	sakralne	sakralne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja <ol style="list-style-type: none"> 1. 1998r.-remont konserwatorski elewacji 2. 1998 -2000r.konserwacja wyposażenia (ołtarz, ambona , ławki kolatorskiego, obraz NMP z Dzieciątkiem) 3. 2006 r. -konserwacja fryzu arkadkowego na elewacji 4. 2009r.- konserwacja witraży 5. 2009r. –konserwacja neogotyckiej stolarki zewnętrznej 		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) <p>-dobry</p>	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <p>bieżące utrzymanie obiektu</p>	

<p>21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. J. Długosz Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis 2. Projekty Perciera i Fonatin'a dla Krzeszowic, Archiwum Państwowe w Krakowie 	<p>24. Uwagi różne</p>
<p>22. Bibliografia</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. W. Baraniewski, Projekty Karla Friedricha Schinkla dla Krzeszowic, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, 1982, t. XXVII, R., nr 3-4. 2. T. Chrzanowski, M. Kornecki, Sztuka ziemi krakowskiej, Kraków 1982. 3. J. Zinkow, Krzeszowice i okolice, Warszawa – Kraków 1988. 4. Skalny Łukasz, Historia Krzeszowic. Okres międzywojenny, Krzeszowice, 2004. 5. Holewiński Mirosław, Uzdrowisko w Krzeszowicach. Przekształcenia układu urbanistycznego (1860 - 1980) oraz współczesne możliwości rozwoju, cz. II, [w:] Teka Komisji Urbanistyki i Architektury, T. XVI, 1982 i , T. XVII, s. 137 - 150, il. 	<p>25. Opracował</p> <p>tekst mgr inż. Arch. Ludomir Książek , październik 2009</p> <p>plany, rysunki j.w.</p> <p>zdjęcia fotograficzne j.w.</p> <p>miejsce przechowywania negatywów :</p> <p><i>Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego.</i></p> <p>26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)</p>
<p>23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania)</p>	<p>27. Załączniki</p> <p>Wkładka 1</p> <p>Wkładka 2</p> <p>Wkładka 3</p>

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
KRZESZOWICE	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY pw. ŚW. MARCINA	CD. TEKST, FOTOGRAFIE

Cd. 12.

osobiście Schinkel i zatwierdza po zmianach ostateczny projekt kościoła. Ze względu na przebudowę Kaplicy Padniewskich na Wawelu na mauzoleum rodu Potockich zrezygnowano m.in. z dolnej kondygnacji kościoła w Krzeszowicach. Budowę nadzorował berliński architekt Wilhelm Hofbauer. Kościół został poświęcony w 1844 r. przez ówczesnego proboszcza ks. Trawińskiego. Prace przy dekoracji wnętrza zostały ukończone w roku 1872, dopiero jednak w roku 1874 nastąpiła konsekracja kanoniczna przez biskupa Antoniego Gałęckiego. W 1847 r. wykonano posadzki z dębnickiego czarnego marmuru oraz zamontowano kute kraty do kaplic. W latach 40-tych i 50-tych XIX w. wykonano drzwi, ołtarze: główny w prezbiterium i boczne w kaplicach, ambonę, balaski, kropielnice, stalle, ławki, konfesjonały oraz inne meble kościelne oraz świeczniki, kandelabry, chorałwie, naczynia i szaty liturgiczne. W latach 20-tych Potoccy przekazali kościół parafii. W 1936 r. zapoczątkowano swobodną aranżację wnętrza. Zamontowano witraże autorstwa prof. Julian Krupskiego, wykonane w pracowni M. Romańczyka w Krakowie. W 1961 lub 1962 roku kościół pokryto polichromią niefiguratywną, podkreślającą strukturę przestrzenną wnętrza. W latach 70-tych XX w. prace nad projektami witraży do krzeszowickiej świątyni wykonał absolwent krakowskiej ASP malarz Bolesław Szpecht. W 1974 r. przeniesiona została ambona z tęczy do partii nasady apsydy, a w 1979 r. maswerki w kaplicach wypełniono witrażami. Kolejnej zmiany wnętrza dokonano ok. 1980 r. za czasów probostwa ks. Władysława Orzechowskiego. On to dokonał wymiany pierwotnej posadzki z dębnickiego marmuru na posadzkę z płytek ułożonych rombowo w czarno-białą szachownicę, zaś w prezbiterium wykonano kamienne okładziny ścian. Kościół neogotycki. Program ikonograficzny oparty na prostocie i kontraście. Pierwotnie z jasnym, rozświetlonym wnętrzem (okna wypełnione białymi szybami), kontrastującym z posadzką z czarnego marmuru. W wyniku kolejnych adaptacji wnętrze zatraciło wygląd zgodny z projektem.

Cd 13

Karola Ceptowskiego, ucznia Bertela Thordvaldsena: Boże Narodzenie, Ukrzyżowanie i Wniebowstąpienie W ołtarzu głównym obraz włoskiego malarza Santi di Tito z 1596 r., przedstawiający Pokłon Trzech Króli, zakupiony przez Artura Potockiego w 1832 r. W ołtarzu bocznym, w kaplicy obraz autorstwa Leopolda Kupelwiesera z przedstawieniem Matki Boskiej z Dzieciątkiem na tronie w otoczeniu świętych i aniołów, z klęczącymi postaciami fundatorów Zofii i Artura Potockich. W kaplicy wtórnie wmurowany marmurowy nagrobek Sebastiana Lubomirskiego, z leżącą postacią rycerza (1613 r.). W kaplicy po stronie zachodniej obraz ze sceną św. Marcina oddającego płaszcz żebrakowi. Witraże z lat 1936-43 i lat 70-tych XX w., polichromia z 1961 lub 1962 r. wykonana przez artystów krakowskich (prof. Juliana Krupskiego i Bolesława Szpechta).

Instalacje: elektryczna, przeciwpożarowa, alarmowa.

Wkładkę założył: mgr inż. arch. Ludomir Książek

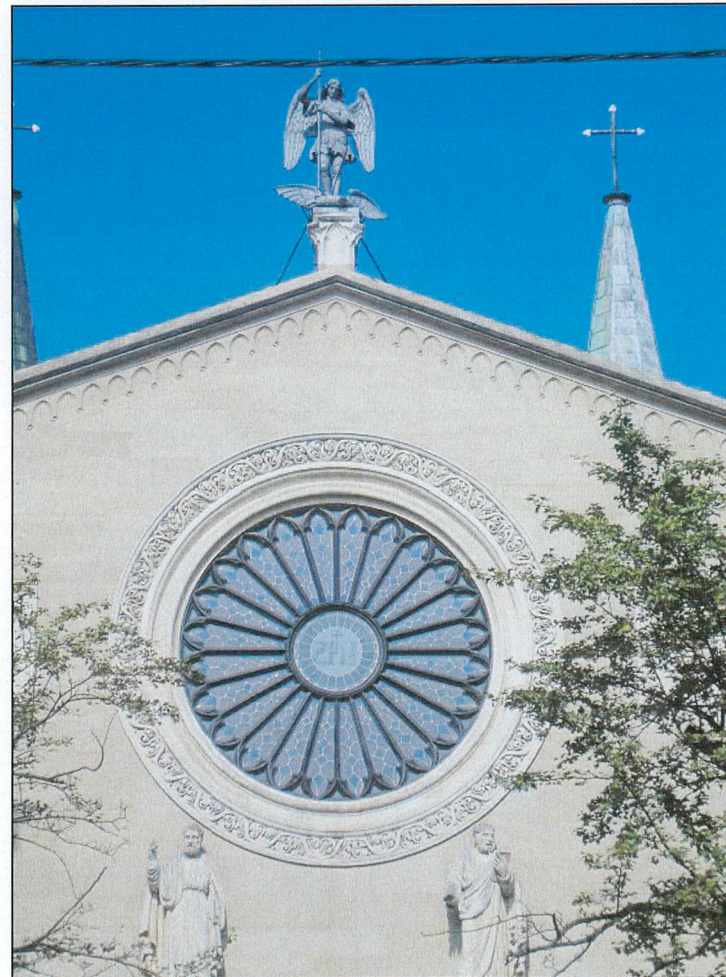
Miejsce przechowywania negatywów: u autora

Fot 1

Fot. 2

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
KRZESZOWICE	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY pw. ŚW. MARCINA	FOTOGRAFIE

Fot.3

Fot.4

Wkładkę założył: mgr inż. arch. Ludomir Książek

Miejsce przechowywania negatywów: u autora

Fot. 5

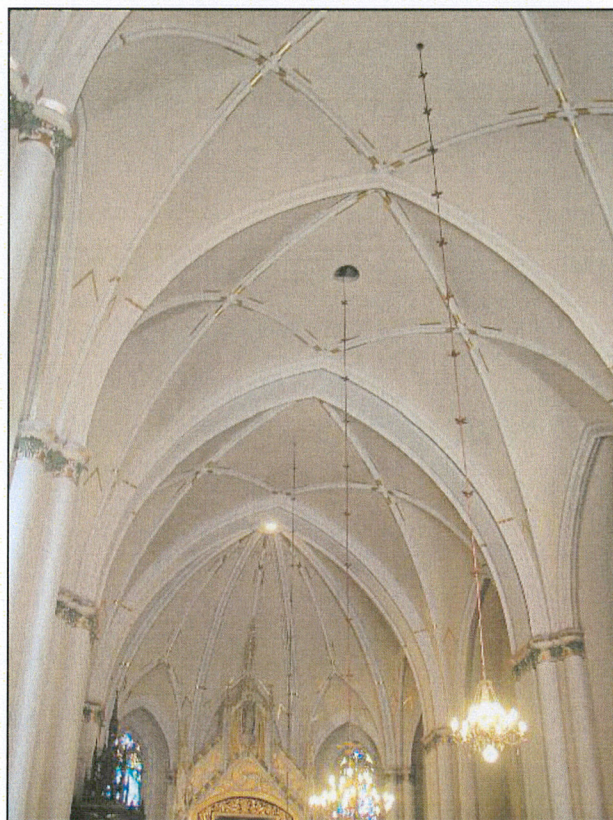
Fot.6

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
KRZESZOWICE	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY pw. ŚW. MARCINA	FOTOGRAFIE

Fot.7

Fot.8

Wkładkę założył: mgr inż. arch. Ludomir Książek

Miejsce przechowywania negatywów: u autora

Spis fotografii:

1. fasada
2. detal architektoniczny elewacji frontowej
3. elewacja frontowa portyk arkadowy
4. elewacja frontowa –figury ewangelistów
5. elewacja boczna
6. masyw wieżowy od strony prezbiterium
7. sklepienie
8. chór z dekoracją maswerkową
9. nawa główna

Fot. 9

